

РОЛЬ СЕРЕДОВИЩА У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Статтю присвячено вивченню своєрідності та вагомості сприятливого середовища для розвитку студентів творчих спеціальностей.

Ключові слова: середовище мистецтва, естетичне виховання, ціннісні орієнтації, художньо-педагогічна освіта.

Стаття посвячена изучению своеобразности и значимости благоприятной среды для развития личности студента творческих специальностей.

Ключевые слова: среда искусства, эстетическое воспитание, ценностные ориентации, художественно-педагогическое образование.

The article is dedicated to the study of originality and importance of favourable surroundings for the development of artistic profession students.

Key words: Art endironment, aesthetic education, value orientation artistic pedagogical education.

Постановка проблеми. Формування особистості відбувається протягом усього життя людини. Проте період навчання у вищих навчальних закладах відіграє особливу роль у даному процесі. Адже в цей період студент отримує основні знання, набуває навички, які він застосовуватиме у новій галузі діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як особистості та спеціаліста.

Тому питання становлення студента в аспекті його професійної діяльності знаходиться в центрі уваги вищих навчальних закладів. Навчально-освітній процес має здійснюватися з урахуванням розвитку студента як особистості та у відповідному середовищі. Сучасна педагогічна наука має ряд ґрунтовних наукових розвідок, присвячених різним аспектам особистісного становлення студентів у взаємозв'язку з їхнім професійним спрямуванням.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема вікових особливостей студентства як важливу стадію розвитку розглядали науковці Б. Ананьєв, А. Бодальов, Д. Дворяшин, Н. Пейсахов, О. Степанова. Поетапність цих процесів розкрили у своїх дослідженнях К. Абульханова-Славська, В. Бодров, Л. Долинська, І. Дубровіна, Є. Клімов, А. Маркова. На

значенні здібностей під час вибору майбутньої професії наголошували Т. Кудрявцева, Б. Ломов. Формуючи засади навчально-виховного процесу на творчих спеціальностях вищих навчальних закладів, важливим для викладача є не лише акцентувати увагу на особистісному, індивідуальному розвитку, але й вдосконалювати взаємодію, співпрацю у діалозі «студент-педагог», де застосовуватимуться як загальні критерії фахових цінностей, так і створення сприятливого творчого середовища.

Визначення критеріїв фахових цінностей та особистісного становлення студентів із проекцією на майбутню професійну діяльність стало предметом нашої наукової розвідки.

Мега статті – проаналізувати своєрідність та вагомість сприятливого середовища і його вплив на розвиток студентів творчих спеціальностей, зокрема художньо-графічного факультету.

Виклад основного матеріалу. Навчання у ВНЗ – це час особистісного та соціального розвитку молоді. Студентство є частиною суспільства, метою діяльності якої є засвоєння за спеціально укладеною програмою соціально-професійних засад, підготовка до виконання важливих суспільних функцій. Основними напрямками життєдіяльності студентів є професійне навчання, зростання й самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне та етичне становлення. Студент ВНЗ – це молода людина, яка характеризується професійним спрямуванням, та набуває досвіду для майбутніх функцій фахівця в окремій професійній галузі [9; с. 185]. Самоідентифікація, формування взаємостосунків з однолітками та викладачами, власна поведінка на основі свідомо обраних або засвоєних критеріїв і норм припадає саме на етап навчання у ВНЗ [3; с. 42].

Порівняно з іншими періодами розвитку, в юнацькому віці виявляється найвища швидкість оперативної пам'яті і переключення уваги, вирішення логічних задач. Отже, студентський вік характеризується досягненням найвищих результатів, які базуються на всіх попередніх процесах біологічного, психологічного та соціального розвитку. У такий важливий та продуктивний період життя однією з найголовніших задач педагога є створення сприятливих умов, які б могли якнайвиразніше розкрити індивідуальний потенціал кожного студента.

Для успішного навчання у ВНЗ необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприймання, уявлення, пам'яті, мислення, уваги, ерудованості, широти пізнавальних інтересів, рівень володіння визначеним колом логічних дій тощо. За деякого зниження цього рівня можлива компенсація завдяки підвищеній мотивації або працездатності, посидючості, ретельності та акуратності в

навчальній діяльності. Необхідною умовою успішної діяльності студента є пристосування до нових для нього особливостей навчання, що знімає відчуття внутрішнього дискомфорту і блокує виникнення конфлікту із навколишніми. На початкових курсах складається середовище студентського колективу, формуються навички й уміння раціональної організації розумової діяльності, усвідомлюється важливість обраного фаху, виробляється оптимальний режим праці, дозвілля та побуту, встановлюється система роботи щодо самоосвіти і самовиховання професійно значущих якостей особистості.

Дослідження доводять, що студенти на перших етапах навчання не завжди успішно засвоюють матеріал. Науковці це пояснюють віковими особливостями студентів (17 – 19 років), у яких ще не сформовані такі риси особистості, як психологічна підготовленість, здатність самостійно вчитися, контролювати і оцінювати себе, враховуючи особливості пізнавальної діяльності, вміти правильно організувати свій робочий час та години для відпочинку. У багатьох першокурсників залишається шкільна звичка контролю ззовні. Пристосовування студентів до навчального процесу відбувається в кінці першого – на початку другого курсу. Незацікавлені в навчанні студенти до даного процесу не пристосовуються взагалі. Одним з основних чинників залучення до навчально-творчого процесу студентів є саме організація сприятливого середовища. За таких умов найшвидше відбувається адаптація, що є передумовою ефективності навчання.

На організацію сприятливого навчально-творчого середовища впливає ряд факторів, зокрема авторитет викладача. Своїм прикладом (творчими роботами, проектами, науковими дослідженнями, цікаво й доступно викладеним лекційним матеріалом) він психологічно діє на аудиторію, викликаючи в студента довіру та позитивне налаштування на сприйняття необхідної інформації.

Наступний етап – це залучення студента до «змагання». На заняттях із профільних художніх дисциплін викладачі чимало уваги приділяють аналогам: на практичних заняттях вони показують найкращі роботи студентів попередніх років. Часто самолюбство студента спонукає виконати завдання не гірше за попередніх. Або ж це є поштовхом для активної праці студентів над розробкою власної оригінальної техніки, стилю, сюжету тощо. Методично правильно спланована робота (збір аналогів, замальовки, ескізування) за сприятливих умов зумовлює позитивні результати. Інваріантом таких змагань можуть стати конкурси, виставки, перегляди, художні студентські проекти тощо.

Організація творчого середовища неможлива без впливу зовнішніх факторів. Задля цього до навчального процесу з мистецьких

дисциплін можуть залучатися фахівці (художники, дизайнери) з метою проведення виставок, відкритих лекцій або майстер-класів. Такі зустрічі урїзноманїтноють навчально-творчий процес, збагачують новими ідеями, розширюють інформаційний простір студентів.

Під час організації відповідного середовища слід урахувати психологічні особливості молоді на кожному з вікових етапів їх становлення. Наприклад, необхідно знати, що у першокурсників відсутній диференційований підхід до своїх ролей. Другий курс – це період найбільш напруженої навчальної діяльності студентів. Студенти отримують загальну підготовку, формуються їх культурні запити. Третій курс – початок фахової спеціалізації, посилення інтересу до навчальної роботи як віддзеркалення подальшого розвитку і поглиблення професійних інтересів. Четвертий курс – перше реальне ознайомлення з набутою спеціальністю, яке відбувається під час проходження практики. Для поведінки студентів цього віку характерний інтенсивний пошук більш раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, відбувається переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури. П'ятий курс формує чіткі практичні установки на майбутній творчий фах. Варто враховувати й індивідуальні зміни, які відбуваються у студентства впродовж навчання [3; с. 43].

У вищій школі виховання інтересу й захоплення обраною творчою професією досягається шляхом вироблення у студентів правильного уявлення про суспільне значення та зміст роботи в майбутній галузі діяльності, закономірності її розвитку. Зокрема, на художньо-графічному факультеті ХНПУ імені Г.С. Сковороди сприятливе середовище суттєво впливає на організацію навчально-творчого процесу. Як результат: 1) у студентів відбувається формування впевненості у своїй професійній придатності, свідомого розуміння необхідності оволодіння всіма профільними дисциплінами, засвоєння теоретичного та практичного підґрунтя, передбаченими навчальним планом художньо-графічного факультету; 2) виникає прагнення до самостійного прослідковування студентами за процесами діяльності провідних спеціалістів. Студенти відвідують мистецькі проекти, акції, виставки; 3) виховується вміння все направляти на користь навчальній і творчій роботі, з'являється потреба постійного поповнення своїх знань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Час навчання у вищій школі припадає на специфічний зламний момент у формуванні особистості людини. Це зумовлено рядом вікових та психологічних особливостей. Як відомо, особистість творчої людини формується у сприятливому мистецькому середовищі та в її активній діяльності. Основною для студентів протягом навчання у вищій школі є навчально-

пізнавальна діяльність. Вона полягає не лише в отриманні певних знань, але й в набутті професійної спрямованості, що особливо важливо для успішної подальшої роботи фахівця. У цьому процесі важливу роль відіграє ряд чинників, зокрема формування самостверджувальної концепції, розвиток особистісних здібностей, сприятлива атмосфера в колективі, налагодженість діалогу студентів та викладачів ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б.Г. К психофизиологии студенческого возраста // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Л., 1974. – 328 с.
2. Барабанова В.В., Зеленова М.Е. Представления студентов о будущем как аспект их личностного и профессионального самоопределения // Психологическая наука и образование. – 2002. – №2. – С. 28 – 41.
3. Казанцева Т.А., Олейник Ю.Н. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов-психологов // Психологический журнал. – 2002. – Т.23. – №6. – С. 51 – 59.
4. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. – 2003. – №1 – 2. – С. 232 – 241.
5. Лисовский В.Г., Дмитриев А.В. Личность студента. – Л., 1974. – 183 с.
6. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи: Навч. посібник. – К.: [НПУ](#), 2003. – 267 с.
7. Педагогика и психология высшей школы: Учеб. пособие. / Отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – 544 с.
8. Скрипченко О.В., Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки і психології. – К., 2000. – 216 с.
9. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. – М.: Академия, 2001. – 304 с.